

**КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА
«ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ»
ВОЗНЕСЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ЦПРПП

Колосова Л.М.
(прізвище та ініціали)

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти
«Нова українська школа: стратегії реалізації Державного стандарту
в 7–9 класах в мистецькій та технологічній освітніх галузях»**

Вознесенськ – 2026

Розробники: комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Вознесенської міської ради (Пономаренко В.Г., консультант ЦПРПП, вища кваліфікаційна категорія, старший вчитель; Червякова Т.М., вчитель технологій та образотворчого мистецтва Вознесенської гімназії №6, вища кваліфікаційна категорія; Шестак О.Ю., вчитель технологій та образотворчого мистецтва Вознесенського ліцею №10, перша кваліфікаційна категорія)

Напрямок підвищення кваліфікації:

Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти

Розроблено на основі типової програми:

Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ Міністерства освіти та науки від 12.10.2022 р.№ 904)

Термін дії програми: з 01.02.2026 до 31.12.2026 року

Рецензенти:

- **Колосова Людмила Миколаївна**, кандидат педагогічних наук, директор КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Вознесенської міської ради Миколаївської області.
- **Богданова Ольга Олексіївна**, учителька математики та інформатики вищої категорії, "Учитель-методист", методистка вищої категорії, Google for Education Certified Trainer, тренерка Нової української школи, авторка "Платформи індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога", MagicSchool AL Educator Certification, методист МОШПО.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти та науки від 12.10.2022 р. № 904, відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників» (зі змінами), від 29 липня 2020 року № 672 «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників», наказу Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 року № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти», відповідно до державної політики щодо реформування системи освіти, законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про професійний розвиток працівників», професійних стандартів, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність вчителя, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку педагогів для вдосконалення компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, а також сприяння їхньому професійному розвитку з урахуванням суспільних потреб і викликів у сфері освіти.

Актуальність програми для вчителів закладів загальної середньої освіти полягає в необхідності підготовки вчителів до роботи за новим Державним стандартом базової середньої освіти в контексті вимог законодавства, зокрема Конституції України, законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», та на виконання заходів державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Сучасний вчитель закладу освіти має бути готовим до роботи за державними освітніми стандартами в контексті реформування системи освіти, у тому числі виконання заходів щодо реалізації євроінтеграційних процесів у галузі освіти, інклюзивного підходу, посилення ролі цифрових технологій в організації освітнього процесу та активного використання технологій дистанційного навчання.

Запити сучасної освітньої практики зумовлюють докорінний перегляд підходів до викладання предметів мистецької та технологічної галузей у 7–9 класах Нової української школи. У період 2026 року, коли учні переходять до другого циклу базової освіти, вчитель має стати не просто транслятором технічних навичок, а фасилітатором розвитку цілісної особистості підлітка.

Ключові чинники актуальності:

1. Запит на індивідуалізацію через теорію множинного інтелекту: Сучасний Державний стандарт вимагає врахування індивідуальних особливостей учнів. Актуальність програми полягає у впровадженні концепції Г. Гарднера, що дозволяє вчителям мистецтва та технологій

створювати умови для самореалізації підлітків з різними типами обдарованості (візуально-просторовою, кінестетичною, внутрішньоособистісною тощо).

2. Розвиток емоційного інтелекту як засіб стабілізації: В умовах тривалого стресу та соціальної напруги розвиток емоційної грамотності (на основі методик RULER та інших) стає життєво необхідним. Програма пропонує інструменти перетворення уроків мистецтва та технологій на простір психологічного розвантаження та емоційного відновлення учнів.

3. Критичне мислення та медіагігієна: Візуальна культура підлітка сьогодні формується переважно в цифровому середовищі. Актуальність блоку медіаосвіти зумовлена потребою навчити вчителів та їхніх вихованців критично аналізувати візуальний контент, розрізняти маніпуляції та безпечно взаємодіяти в інтернет-просторі, використовуючи при цьому сучасні ресурси цифрових бібліотек.

4. Трансформація ролі шкільної бібліотеки: Програма актуалізує використання бібліотек як сучасних медіацентрів, де поєднуються традиційна книга та цифрові технології, що відкриває нові можливості для проєктної діяльності вчителів мистецтва та технологій.

5. Впровадження нових критеріїв оцінювання: Перехід на обов'язкові результати навчання згідно з Держстандартом потребує від педагогів нових інструментів оцінювання не лише результату (виробу чи картини), а й процесу творчого пошуку, м'яких навичок та особистісного поступу дитини.

Цільова група: учителі образотворчого мистецтва, технологій закладів загальної середньої освіти, які працюють у 7-9-х класах

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 ЄКТС)

Особливості реалізації програми:

Освітня програма використовується з урахуванням особливості освітньої галузі. Суб'єкт підвищення кваліфікації обирає форми організації освітнього процесу відповідно до запитів слухачів.

Вивчення деяких питань модулів, тем, послідовність, загальна кількість годин та тем можуть бути зміненими, окремі питання перенесені в інші теми згідно із загальною концепцією робочої програми навчання.

Очікувані результати навчання можуть відрізнятися залежно від обраної навчальної теми, кваліфікаційної категорії та педагогічного досвіду слухачів.

Теоретичний складник освітньої програми може бути реалізований через лекції/відеолекції/вебінари/відеоконференції тощо. Практичний складник – через практикуми/навчальні тренінги/семінари/майстер-класи/круглі столи, конференції з обміну досвідом тощо.

За дистанційною формою навчання заняття в синхронному режимі проводяться з використанням спеціального програмного забезпечення для вебконференцій з обов'язковою участю слухачів. Інші види занять в асинхронному режимі – у різних форматах.

Для очного навчання використовується мультимедійний проєктор, ноутбук, фліпчарт, персональні комп'ютери, навчальні матеріали, високошвидкісний інтернет.

Самостійна робота слухачів передбачає пошук, опрацювання навчальних матеріалів відповідно до запропонованих завдань, створення групових проєктів тощо. Самостійна робота виконується в позанавчальний час.

Засоби діагностики успішності навчання та форми атестації слухачів обираються самостійно суб'єктом підвищення кваліфікації.

Після проведення навчально-методичних заходів педагогічні працівники отримують дидактичні, методичні, інформаційні, навчальні матеріали та доступ до електронних версій матеріалів заходів на постійній основі.

Форми підвищення кваліфікації: очна; за дистанційною формою навчання з використанням дистанційних технологій у синхронному або асинхронному режимі.

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р., та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, розвиток професійних компетентностей учителів мистецької та технологічної освітніх галузей щодо проектування та реалізації освітнього процесу в 7–9 класах НУШ на засадах особистісно зорієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів.

Основні завдання програми:

1. Методичне забезпечення реалізації Держстандарту:
 - Розширити знання педагогів щодо нормативно-правових засад та структури Державного стандарту базової середньої освіти в 7–9 класах.
 - Навчити моделювати навчальні програми та плани з мистецтва та технологій, орієнтуючись на обов'язкові результати навчання.
2. Впровадження людиноцентристського підходу:

— Сформувати практичні навички застосування теорії множинного інтелекту Г. Гарднера для персоналізації навчання та розкриття творчого потенціалу кожного підлітка.

— Навчити розробляти диференційовані завдання, що враховують різні типи сприйняття та здібностей учнів.

3. Розвиток психологічної фасилітації:

— Ознайомити з методами розвитку емоційної грамотності (зокрема інструментами ідентифікації та регуляції емоцій) для покращення психологічного клімату на уроках.

— Сформувати вміння використовувати арт-технології та творчу діяльність як засіб психологічного розвантаження та підтримки ментального здоров'я учнів.

4. Формування медіакомпетентності та інформаційної гігієни:

— Навчити вчителів інтегрувати елементи медіаосвіти у зміст предметів «Мистецтво» та «Технології» (аналіз візуальних маніпуляцій, дизайн медіапродуктів).

— Актуалізувати вміння використовувати ресурси сучасних бібліотек як медіацентрів для пошуку ідей, верифікації інформації та реалізації проєктів.

5. Трансформація системи оцінювання:

— Опанувати інструментарій формувального оцінювання, навчитися розробляти чіткі критерії успіху для творчих та технологічних проєктів.

— Сформувати навички організації самооцінювання та взаємооцінювання учнів для розвитку їхньої автономності та рефлексії.

6. Цифровізація творчого процесу:

— Удосконалити навички використання цифрових інструментів для створення якісного візуального контенту та презентації результатів проєктної діяльності.

— Навчити дотримуватися норм академічної доброчесності та авторського права при роботі з цифровими джерелами.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей відповідно до професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» в межах професійної діяльності або галузі знань:

А2. Предметно-методичної.

А3. Інформаційно-цифрової.

Б.1. Психологічної.

Б.2. Емоційно-стичної.

В.2. Здоров'язбережувальної.

Г.2. Організаційної.

Д.1. Здатність до навчання впродовж життя.

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Після завершення навчання за програмою педагога зможуть:

- Проектувати освітній процес на засадах цілісності: самостійно формувати компетентнісно-орієнтовані цілі уроків, що відповідають обов'язковим результатам навчання Державного стандарту.

- Реалізувати індивідуальну траєкторію учня: застосовувати теорію множинного інтелекту для створення диференційованих завдань, що дозволяють підліткам виявляти свої таланти через візуальні, кінестетичні або логічні форми діяльності.

- Впроваджувати діяльнісні та проєктні технології: організовувати повний цикл навчального проєкту — від ідеї та критичного аналізу інформації до виготовлення реального продукту чи мистецького твору.

- Створювати безпечне та емоційно-комфортне середовище: використовувати техніки емоційної грамотності для підтримки психологічного благополуччя підлітків та запобігання конфліктам у творчому колективі.

- Інтегрувати цифрові та медіаінструменти: навчати учнів критично оцінювати медіаконтент, дотримуватися академічної доброчесності та використовувати сучасні цифрові ресурси бібліотек для реалізації власних проєктів.

- Опанувати сучасну систему оцінювання: ефективно застосовувати інструменти формувального оцінювання, само- та взаємооцінювання учнів, що базуються на критеріях успіху, а не лише на кінцевому результаті.

- Здійснювати професійну рефлексію: системно аналізувати власну педагогічну діяльність, визначати потреби в подальшому розвитку та готовність до інноваційних перетворень в умовах НУШ.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою. Підсумковий бал формується як сума балів за різні види навчальної діяльності протягом курсу.

Теоретичний блок: результативність проходження тестів, участь у дискусіях та опитуваннях за темами модулів – 20 б.

Практичний блок: якість виконання поточних практичних вправ, що демонструють вміння працювати з інструментарієм програми (робота з сервісами, аналіз кейсів, розробка вправ тощо) – 40 б.

Підсумковий контроль: здатність слухача запропонувати власне бачення впровадження вивченого матеріалу у свою професійну діяльність (рефлексія, самоаналіз), фінальний проєкт (кейс, дорожня карта або цифрові дидактичні матеріали тощо) – 40 б.

Учасники, які успішно пройшли навчання та виконали контрольні заходи, отримують сертифікат встановленого зразка, за умови:

- **90–100 балів:** Слухач виявив творчий підхід до виконання всіх компонентів програми. Зміст опановано системно, продемонстровано здатність до критичного аналізу та інноваційного застосування методик.
- **75–89 балів:** Слухач стабільно виконував завдання змістовних модулів. Продemonстровано належний рівень володіння інструментами програми, проте окремі практичні елементи виконані за шаблоном, без авторської адаптації.
- **60–74 бали:** Зміст програми опановано на базовому рівні. Слухач орієнтується в основних поняттях та сервісах, але потребує додаткової методичної підтримки для повноцінної реалізації вивченого на практиці.
- **Менше 60 балів:** Програма виконана фрагментарно, ключові цілі навчання не досягнуті. Необхідне повторне опрацювання змістовних модулів.

Документ про підвищення кваліфікації сертифікат про підвищення кваліфікації встановленого зразка з присвоєнням 30 годин/1 кредиту ЄКТС.

Вартість: 1000 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст освітньої програми ураховує особливості професійної діяльності вчителя Нової української школи і визначається: вимогами суспільства знань щодо забезпечення закладів освіти висококваліфікованими фахівцями; основними напрямками державної політики у галузі освіти; Національною рамкою кваліфікації, освітніми стандартами, вимогами до компетентностей педагогічних працівників; запитамі замовників освітніх послуг.

Зміст програми має практичну спрямованість та охоплює: змістовну, практичну (практико зорієнтовану) і ресурсну (методичну) складові підвищення кваліфікації педагогів.

Програма передбачає очну форму навчання через вебіари, тренінги, майстер-класи, інтерактивні лекції, практичні заняття, конференції з обміну досвідом та інші навчально-методичні сертифіковані заходи за програмою підвищення кваліфікації та асинхронну дистанційну форму навчання через флеш-курси та самостійне онлайнове навчання з використанням інструментарію та спілкування з тьютором (в разі потреби) без часових обмежень: слухач самостійно планує свою навчальну діяльність (обирає час та темп навчання, консультується з тьютором).

Програмою передбачено практико-орієнтовані заняття, в рамках яких відбувається виконання інтерактивних вправ, проведення досліджень, аналіз конкретних ситуацій і розв'язання професійних кейсів.

Самостійна робота передбачає індивідуальну роботу з методичними кейсами, розроблення навчально-методичних матеріалів чи виконання інших видів діяльності відповідно до змісту програми.

Підсумковими заходами є тестування, підготовка проєктів, методичних матеріалів, презентація індивідуальних портфоліо, самооцінювання, які

сприятимуть комплексній оцінці засвоєння матеріалу й формуванню навичок систематизації та аналізу отриманих знань, диференційовані за групами учасників.

Зміст програми складається з 2 модулів та 5 взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них: 9 год — теоретична складова, 11 год — практична робота, 5 год — самостійна робота, 5 год — контрольні заходи.

РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Назва теми	Кількість годин				
	Теоретич на складова	Практич на складов а	Самос тійна робот а	Контро льні заходи	Разо м
МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ					
Тема 1.1. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі. Використання теорії множинного інтелекту в процесі викладання навчальних предметів.	2	1	1	1	5
Тема 1.2 Психолого- педагогічні умови організації освітнього процесу в Новій українській школі. Розвиток навичок емоційної грамотності учасників освітнього процесу.	4	4	1	1	10
Разом за модулем	6	5	2	2	15
МОДУЛЬ 2. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ					
Тема 2.1. Виклики й можливості професійного розвитку педагогічних працівників. Реалізація компетентнісного підходу в діяльності педагога.	1	2	1	1	5
Тема 2.2. Надання підтримки на різних етапах професійного розвитку вчителя. Інформаційно-дидактичне забезпечення уроків мистецтва та технологій: досвід інтеграції ресурсів бібліотечного простору.	1	2	1	1	5
Тема 2.3. Медіаосвіта та	1	2	1	1	5

медіаграмотність як освітні категорії					
Разом за модулем	3	6	3	3	15
Усього	9	11	5	5	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тема 1.1. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі. Використання теорії множинного інтелекту в процесі викладання навчальних предметів.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна тема спрямована на подолання застарілого вузького розуміння інтелекту як виключно логіко-математичної та лінгвістичної здатності, пропонуючи педагогам інструментарій для ідентифікації та розвитку дев'яти основних типів інтелекту учнів (візуально-просторового, музичного, тілесно-кінестетичного, міжперсонального та інших) у межах викладання будь-якої навчальної дисципліни. Зміст курсу передбачає глибоке опрацювання методики конструювання багатограних навчальних завдань, які дозволяють кожній дитині засвоювати програмний матеріал через найбільш розвинені в неї канали сприйняття, що суттєво підвищує навчальну мотивацію, знімає психологічні бар'єри та сприяє створенню ситуації успіху для кожного учня. Опанування вчителями стратегій множинного інтелекту дозволить не лише оптимізувати засвоєння академічних знань, а й забезпечити всебічний розвиток особистості, допомагаючи учням усвідомити власні таланти та ефективно інтегруватися в соціум згідно з вимогами Нової української школи.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ

Типи інтелекту за теорією Говарда Гарднера. Ключова відмінність ТМІ від традиційного розуміння інтелекту (IQ). Співвідношення поняття "інтелект", "обдарованість" та "навчальні здібності" учня в контексті ТМІ. Використання ТМІ для індивідуалізації навчання, підвищення мотивації учнів та покращення засвоєння матеріалу. Визначення домінантного типу інтелекту учнів у класі (методи спостереження, опитувальники, тестування). Типи завдань для ефективного розвитку кожного із інтелектів.

Практичний кейс. Адаптація навчального контенту за теорією множинного інтелекту: створення кейсу «Складний учень». Проєктування уроку за теорією множинного інтелекту. Розробка набору завдань для певної теми уроку, що охоплюють мінімум 5 типів інтелекту (за Г. Гарднером). Конструювання «Профілю класу».

Очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння

- Філософії Говарда Гарднера та ключової відмінності ТМІ від традиційної "лінійної" моделі інтелекту.
- Дев'яти типів множинного інтелекту, їхні характеристики та прояви в поведінці та навчальній діяльності учнів.
- Як використання ТМІ сприяє індивідуалізації навчання, підвищенню мотивації та охопленню учнів з різними стилями сприйняття.
- Методів визначення домінантних інтелектів учнів.

Уміння

- Визначати домінантні типи інтелекту в учнівських колективах та окремих учнів для подальшого планування роботи.
- Структурувати та наповнювати уроки завданнями, що цілеспрямовано розвивають кожен із інтелектів.
- Розробляти диференційовані навчальні завдання, пропонуючи учням вибір способів виконання.
- Ефективно використовувати діяльнісні методи з урахуванням типів інтелекту учнів.
- Застосовувати гнучкі підходи до оцінювання, що дозволяють учням демонструвати знання через їхній сильний інтелект.

Диспозиції (цінності, ставлення)

- Усвідомлення та цінність ідеї, що кожна дитина розумна, але по-своєму. Відмова від стереотипного оцінювання розумових здібностей лише через лінгвістичний чи логіко-математичний інтелект.
- Готовність до постійного пошуку та застосування методів, які максимально розкривають потенціал кожного учня, незалежно від його початкової успішності.
- Посилення емпатії до учнів, які мають труднощі з традиційними формами навчання, та прагнення підвищити їхню внутрішню мотивацію через опору на їхні сильні сторони.
- Прагнення до творчості у проєктуванні уроків та постійне розширення власного методичного арсеналу.
- Стійка потреба у рефлексії своєї діяльності через призму ТМІ: чи були задіяні всі необхідні інтелекти на уроці, і чи мали учні вибір продемонструвати свої знання?

Тема 1.2. Психолого-педагогічні умови організації освітнього процесу в Новій українській школі. Розвиток навичок емоційної грамотності учасників освітнього процесу.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна тема спрямована на удосконалення професійних компетентностей педагогів у сфері емоційної грамотності, розвитку емоційного інтелекту, формування навичок усвідомлення, регуляції емоцій та

побудови конструктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи та сучасних викликів освіти.

Актуальність програми зумовлена необхідністю створення безпечного, психологічно комфортного освітнього середовища, запобігання професійному вигоранню педагогів та розвитку соціально-емоційних навичок здобувачів освіти.

Зміст програми передбачає опрацювання теоретичних основ емоційної грамотності, оволодіння практичними методами та інструментами розвитку емоційної компетентності, а також формування здатності педагогів інтегрувати відповідні підходи в освітній процес.

Реалізація програми сприятиме підвищенню якості освітньої діяльності, розвитку професійної рефлексії педагогів та формуванню культури емоційної безпеки в закладі освіти.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ

Що таке емоційна грамотність та чим вона відрізняється від емоційного інтелекту. Емоційна грамотність як складова створення безпечного, комфортного та продуктивного освітнього середовища в школі. Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття, емоції та потреби. Володіння способами самозбереження психічного здоров'я та запобігання професійному вигоранню. Конструктивне реагування на стрес, конфліктні ситуації та виклики освітнього середовища. Здатність розпізнавати емоційні стани інших учасників освітнього процесу. Сприяння порозумінню та створенню позитивного психологічного клімату в класі та школі. Використання практик концентрації уваги та емоційної стійкості. Сприйняття емоцій без осуду та адекватне реагування. Вплив емоційної грамотності на успішність навчання.

Практичний кейс. Практичні вправи для розвитку емоційної грамотності учнів за формулою «не форма, а психологічний механізм, який вони запускають». Проектування «Емоційного навігатора» уроку. Кейс-стаді: «Конструктор емпатійної відповіді». Чек-лист «психологічного механізму» для вчителя.

Очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння:

- Сучасних концепцій та моделей емоційного інтелекту, їхньої ролі в освітньому процесі та житті особистості.
- Нормативно-правових основ та рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо формування соціально-емоційного навчання та розвитку життєвих компетентностей.
- Сутності та основних принципів впровадження СЕН в контексті Нової української школи .
- Механізмів впливу емоційного стану на пізнавальні процеси, навчальні досягнення та психічне здоров'я учасників освітнього процесу.

- Структури та змісту програм, спрямованих на розвиток емоційної грамотності, а також інструментів для оцінювання рівня ЕІ.
- Методів планування та інтеграції елементів емоційної грамотності у навчальні предмети та позакласну діяльність.
- Значення безпечного та підтримуючого емоційного клімату в закладі освіти.

Уміння

- Організовувати та впроваджувати навчальні активності, спрямовані на розпізнавання, розуміння та управління власними емоціями та емоціями інших.
- Визначати та адаптувати зміст і послідовність опрацювання навичок емоційної грамотності з урахуванням вікових особливостей учнів, їхніх освітніх та емоційних потреб.
- Формувати в учнів ключові соціальні та емоційні компетентності (самоусвідомлення, самоконтроль, соціальна обізнаність, навички стосунків, відповідальне прийняття рішень).
- Використовувати діагностичні інструменти для оцінки та моніторингу рівня емоційної грамотності та соціально-емоційного благополуччя.
- Ефективно взаємодіяти та працювати в команді (педагогічний колектив, учні, батьки) для створення цілісного емоційно-грамотного середовища.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- Емпатична та гуманістична спрямованість взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу.
- Цінність ментального здоров'я та емоційного благополуччя особистості (дитиноцентризм, повага до почуттів).
- Усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку у сфері емоційного інтелекту та психологічної підтримки.
- Відданість ідеї щодо створення інклюзивного та безпечного середовища, де кожна емоція приймається та обговорюється.
- Просування демократичних цінностей (взаємоповага, толерантність до емоційного розмаїття, конструктивне вирішення конфліктів, формування спільноти підтримки).

МОДУЛЬ 2. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тема 2.1. Виклики й можливості професійного розвитку педагогічних працівників. Реалізація компетентнісного підходу в діяльності педагога.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна тема розроблена з метою системного оновлення професійного інструментарію педагога в умовах реалізації Державного

стандарту загальної середньої освіти, що передбачає фундаментальний перехід від трансляції теоретичних знань до формування цілісної системи ключових компетентностей та наскрізних вмінь учня. Актуальність курсу зумовлена необхідністю активізації використання сучасних методик проектування компетентнісно орієнтованого уроку, впровадження діяльнісних та ігрових технологій, а також опанування технік формувального оцінювання. Зміст навчання охоплює як теоретичний базис психолого-педагогічних засад компетентнісного підходу, так і практичні аспекти розробки ситуативних завдань, кейс-технологій та інструментів рефлексії, що в комплексі дозволяє вчителю забезпечити суб'єктну позицію учня в освітньому процесі та сприяти розвитку його критичного мислення, креативності й готовності до навчання впродовж життя.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ

Ключові компетентності (наскрізні уміння), які необхідні для успішної самореалізації та навчання протягом життя. Визначення компетентнісного підходу та його ключова відмінність від знаннєвого підходу. Чітке розмежування понять: компетенція, компетентність, ключові компетентності. Державний стандарт освіти та НУШ щодо компетентнісного підходу (яка роль вчителя, які результати очікуються). Компетентність — єдність знань, умінь, навичок, цінностей та готовності їх використовувати. Планування уроку з позиції очікуваних результатів у формі компетентностей (наприклад, "учень уміє аргументувати свою позицію", а не "учень знає визначення"). Пріоритетне використання проблемного, проєктного, дослідницького та групового навчання для створення ситуацій, де учні можуть застосувати свої вміння. Методи навчання учнів самооцінюванню та рефлексії власної навчальної діяльності та прогресу у формуванні компетентностей.

Практичний кейс. Проведення вправ, які допомагають перетворити вчителя з виконавця навчальної програми на дизайнера освітніх ситуацій. Створення таблиці-шаблону «Трансформація уроку: від знань до компетенцій». Конструювання «Освітнього виклику». SWOT-аналіз власного професійного профілю

Очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння

- Філософії та принципів компетентнісного підходу, його відмінності від знаннєвого, та його ключову роль у реформі НУШ.
- Розмежування та взаємозв'язок понять: компетенція, компетентність, ключові компетентності, наскрізні вміння.

Уміння

- Самостійно формулювати компетентнісно-орієнтовані цілі уроку, які відповідають очікуваним результатам навчання.

- Створювати та добирати компетентнісно-орієнтовані завдання, які вимагають від учнів застосування знань у нових, життєвих або проблемних ситуаціях (а не лише відтворення інформації).

- Організовувати ефективну групову, парну, проектну роботу та керувати дискусіями, виступаючи у ролі фасилітатора та тьютора.

Диспозиції (цінності, ставлення)

- Зміщення фокусу з викладання на навчання та розвиток особистості учня (його потреб, інтересів та індивідуальної траєкторії).

- Усвідомлення та прийняття пріоритетності компетентнісного підходу як основи якісної сучасної освіти та необхідності безперервного професійного розвитку.

- Стійка потреба у рефлексії власної діяльності, самоаналізі ефективності застосовуваних методів та постійному вдосконаленні.

- Цінність командної роботи та професійної взаємодії з колегами (міжпредметна співпраця, менторство) для спільного формування ключових компетентностей учнів.

Тема 2.2. Надання підтримки на різних етапах професійного розвитку вчителя. Інформаційно-дидактичне забезпечення уроків мистецтва та технологій: досвід інтеграції ресурсів бібліотечного простору.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної теми зумовлена необхідністю переосмислення функцій шкільної бібліотеки в контексті реформи Нової української школи. Для вчителів мистецтва та технологій ключовим викликом є пошук візуальних та інформаційних джерел, які б стимулювали творчість учнів. Шкільна бібліотека в сучасних умовах має стати для вчителя лабораторією ідей та ресурсним центром, де зберігаються не лише підручники, а й зразки орнаментів, історія технологій, біографії митців та цифрові бази даних. Програма спрямована на те, щоб навчити вчителя ефективно використовувати цей потенціал для реалізації вимог НУШ щодо розвитку культурної та інноваційної компетентностей учнів, розширити професійний світогляд педагогів щодо інтеграції бібліотечних ресурсів у щоденний освітній процес, зокрема через підтримку дослідницької діяльності учнів, популяризацію роботи з першоджерелами як інструменту розвитку емоційного інтелекту та формування навичок академічної доброчесності. Зміст навчання охоплює практичні аспекти проведення уроків у форматі квестів та сторітелінгу, а також інструменти використання книжкових фондів для реалізації творчих ідей. Опанування курсу дозволить слухачам налагодити ефективну партнерську взаємодію між учителем-предметником, бібліотекарем та учнем, використовуючи бібліотечний простір як осередок інтегрованого навчання та ключовий ресурсний центр для реалізації міжпредметних проєктів, що відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ

Реалізація компетентнісного підходу в освітній діяльності. Сприяння розвитку інформаційної компетенції учнів. Проектна діяльність у взаємодії з бібліотекарем: організація та супровід учнівських проектів (дослідницьких, творчих, медіа) з використанням бібліотечних ресурсів. Опанування алгоритму пошуку спеціалізованої інформації (мистецтвознавчої, етнографічної, технічної) у фондах бібліотеки. Інтеграція бібліотечних ресурсів у навчальні програми: проведення бінарних уроків з технологій, мистецтва тощо. Моделювання уроків, де бібліотека виступає майданчиком для «занурення» в тему проекту.

Практичний кейс. Покрокова карта ресурсів бібліотечного простору як дидактична база уроку. Створення банку вправ для інтеграції навчальних ресурсів бібліотечного простору в освітній процес на уроках технологій і мистецтва. Дизайн-проект «Бібліотечний хаб: від ідеї до виробу». Створення інтерактивного каталогу «Жива книга».

Очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння

- Розуміння трансформації ролі бібліотекаря з хранителя фонду на співучасника, партнера, інформаційного менеджера, фасилітатора освітнього процесу.
- Глибоке розуміння ключових компетентностей НУШ та того, як спільна діяльність педагогів та бібліотекаря сприяє їхньому формуванню в учнів (особливо інформаційно-цифрової та навчальної компетентності).
- Знання алгоритму інтеграції: моделі поєднання теоретичного матеріалу бібліотеки з практичним завданням на уроках технологій та мистецтва.
- Знання сучасних технологій та платформ для користування фондом бібліотеки, створення електронних ресурсів та промоції читання.

Уміння

- Розробляти та проводити бінарні, інтегровані уроки, тренінги та воркшопи, спрямовані на розвиток медіаграмотності, фактчекінгу та навичок ефективного пошуку інформації.
- Здійснювати якісний відбір інформації з урахуванням потреб НУШ, принципів доступності (інклюзія) та цифрових ресурсів.
- Використовувати фізичний та віртуальний простір бібліотеки, забезпечуючи комфортні умови для групової та індивідуальної роботи.
- Використовувати прості медіаінструменти для створення якісних промоційних та навчальних матеріалів (буктрейлери, інфографіка, анонси в соцмережах).
- Організовувати спільні заходи: організовувати та проводити разом з бібліотекарем виставки учнівських робіт, арт-вікторини тощо.

Диспозиція (цінності, ставлення)

- Готовність вчителя виступати ініціатором співпраці зі шкільною бібліотекою, активно залучаючи бібліотечні ресурси та досвід бібліотекаря.
- Цінність індивідуального підходу та розуміння потреб сучасного учня як активного споживача та творця інформації.
- Формування нетерпимості до плагіату та усвідомлення своєї відповідальності за виховання в учнів культури цитування та чесного використання інформації.
- Позитивне ставлення до цифрової трансформації, готовність постійно опановувати нові технологічні інструменти та інтегрувати їх у роботу.
- Усвідомлення соціальної ролі бібліотеки не тільки як джерела інформації, а й середовища для підтримки психоемоційного стану учнів під час творчої роботи.

Тема 2.3. Медіаосвіта та медіаграмотність як освітні категорії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна тема спрямована на формування й розвиток професійних компетентностей педагогів у сфері критичного аналізу медіаконтенту, усвідомленого та безпечного використання інформаційно-комунікаційних технологій, протидії дезінформації та маніпулятивним впливам, а також інтеграції медіаосвітніх підходів у освітній процес відповідно до вимог державних стандартів освіти, Концепції Нової української школи та актуальних викликів інформаційного суспільства. Зміст курсу передбачає опанування теоретичних засад медіаосвіти і медіаграмотності, ознайомлення з сучасними педагогічними технологіями та методиками їх практичного застосування з метою підвищення якості освіти й формування в учнів ключових компетентностей XXI століття.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ

Що таке медіаграмотність. Розуміння все більшого впливу ЗМІ на суспільство. Чому для вчителя та учня в сучасному світі важливі інформаційна гігієна та критичне мислення. Різниця між медіаграмотністю (навичка) та медіаосвітою (процес). Місце медіаосвіти в НУШ: інтеграція в навчальні предмети. Ключові цілі та власники медіа (хто створює повідомлення і навіщо). Фреймінг та маніпуляція: як медіа обирають, що показати, а що приховати (вибір слів, зображень, ракурс). Алгоритм перевірки інформації (фактчекінг): джерела, дата, зворотний пошук зображень/відео. Розрізнення дезінформації (навмисне поширення), місінформації (ненавмисна помилка) та пропаганди. Емоційна пастка: як фейки використовують сильні емоції (страх, гнів) для поширення.

Практичний кейс. Створення таблиці-шпаргалки «Як «защити» медіаграмотність у свій предмет». Практичний інструментарій «П'ять кроків «Медіа-фільтра»: як не дати себе обманути».

Очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння

- Ключові теоретичні моделі медіаграмотності: Хто це створив і навіщо? (Автор, видавець, власник медіа та їхні інтереси).
- Які техніки використані, щоб зацікавити споживача інформації? (Музика, візуал, емоції, вибір слів).
- Як це повідомлення впливає на споживача інформації? (На думки, почуття, дії; як воно формує реальність).
- Як споживач може це використати або створити щось інше? (Самостійне створення медіа, пошук інформації, участь у дискусіях).
- Функції та вплив різних типів медіа (традиційні, соціальні, нові медіа) на формування світогляду.
- Механізми створення та поширення дезінформації, пропаганди та мови ворожнечі (hate speech) в умовах конфлікту.
- Юридичні та етичні аспекти роботи з інформацією: авторське право, плагіат, приватність в мережі.
- Принципи медіагігієни та основи цифрової безпеки для педагога та учня.

Уміння

- Розробляти та адаптувати навчальні завдання, які передбачають критичний аналіз медіаповідомлень.
- Практично застосовувати інструменти фактчекінгу (зворотний пошук зображень, перевірка метаданих) для верифікації інформації.
- Створювати власні якісні медіапродукти (презентації, відео, подкасти) з дотриманням етичних норм та авторського права.
- Організовувати дискусії та дебати з учнями щодо актуальних медіакейсів та інформаційних маніпуляцій.
- Консультувати учнів та батьків щодо безпечної поведінки в Інтернеті та правил захисту персональних даних.
- Ефективно протидіяти проявам кібербулінгу та тролінгу в освітньому середовищі.

Диспозиції (цінності, ставлення)

- Цінність критичного мислення та скептичного ставлення до будь-якого медіаповідомлення.
- Відповідальність за свідоме споживання та поширення інформації в мережі.
- Прагнення дотримання етичних норм та поваги до прав інших користувачів у цифровому просторі.
- Готовність до інтеграції медіаосвітніх компонентів у свою професійну діяльність як невід'ємної частини сучасного уроку.
- Переконавання в необхідності безперервного саморозвитку у сфері цифрової та медіаграмотності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Лист ІМЗО від 07.07.2025 № 21/08-586 “Про методичні рекомендації «Пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти України в 2025/2026 навчальному році»” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://imzo.gov.ua/2025/07/07/lyst-imzo-vid-07-07-2025-21-08-586-pro-metodychni-rekomendatsii-priorytetni-napriamy-roboty-psykholohichnoi-sluzhby-u-systemi-osvity-ukrainy-v-2025-2026-navchal-nomu-rotsi/>
2. Освітня програма підвищення кваліфікації «Інфомедійна грамотність: спілкуємось на рівних» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://drive.google.com/file/d/1fjsDo3pjD7RO9QhhiQsH_nDN08_Rkd55/view
3. Освітня програма підвищення кваліфікації «Мовленнєва культура в діяльності сучасного педагога» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://drive.google.com/file/d/1I9pORSdmmSWVcuis0bBAXQmkaCavjIrd/view>
4. Державний стандарт базової середньої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>

Основна література

1. Як навчитися ставити правильні запитання: 5 ігрових вправ для тренінгу з учнями [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/news/yak-navchytysia-stavyty-pravylni-zapytannia-5-ihrovykh-vprav-dlia-treninhu-z-uchniamy-5584.html>
2. П’ять стратегій, які допоможуть навчити школярів критично мислити [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/news/piat-stratehii-ia-ki-dopomozhut-navchyty-shkoliariv-krytychno-myslyty-38148.html>
3. Три прийоми для розвитку критичного мислення у школярів НУШ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/news/try-priomy-dlia-rozvytku-krytychnoho-myslennia-u-shkoliariv-nush-25502.html>
4. П’ять «чому» для розвитку критичного мислення [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitoria.media/experience/p-yat-chomu-dlya-rozvytku-krytychnogo-myslennia/>
5. Що таке критичне мислення та як його розвивати? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitoria.media/experience/shho-take-krytychne-myslennia-ta-yak-jogo-rozvyvaty/>
6. Для чого нам критичне мислення [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitoria.media/opinions/chomu-krytychne-myslennia-najpotribnisha-navychka-majbutnogo/>
7. Формування критичного мислення <https://naurok.com.ua/formuvannya-kritichnogo-mislennia-65468.html>

8. Розвиток критичного мислення: кому, для чого і як? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://inrespublica.org.ua/novyny/rozvytok-krytychnogo-myslennya-komu-dlya-chogo-i-yak.html>

9. Як мотивувати дитину з натуралістичним інтелектом до навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitanova.com.ua/posts/4772>

10. Повірити в дитину – як допомагає в навчанні теорія множинного інтелекту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/2018/04/02/poviryty-v-dytynu-yak-dopomagaye-v-navchanni-teoriya-mnozhynnogogo-intelektu/>

11. Ігри для розвитку соціальних навичок у дітей – способи підтримки колективної взаємодії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kiddy.com.ua/igri-dlya-rozvitku-sotsialnix-navichok-u-ditej-sposobi-pidtrimki-kolektivnoi-vzaemodii/>

12. Ігри для розвитку соціальних навичок у дітей – способи підтримки колективної взаємодії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kiddy.com.ua/igri-dlya-rozvitku-sotsialnix-navichok-u-ditej-sposobi-pidtrimki-kolektivnoi-vzaemodii/>

13. Ігри та заняття для різних стилів навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mentalup.co/blog/what-are-the-learning-styles>

14. Бібліотека реформатора. Кен Робінсон про те, чому підвищувати стандарти освіти – неефективно [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/2017/09/03/bibilioteka-reformatora-ken-robinson-pro-te-chomu-pidvyshhuvaty-standarty-osvity-neeefektyvno/>

15. Множинний інтелект: як зрозуміти людину ще до того, як вона заговорить. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://itera.net.ua/mnozhynnyj-intelekt-yak-zrozumity-lyudynu/>

16. Використання теорії множинного інтелекту в процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної творчості [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/mn_proyav_v_intel.pdf

17. Освіта та розвиток обдарованої особистості [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2015/12/06.pdf>

18. 9 типів інтелекту за Говардом Гарднером: який у ваших учнів? <https://osvitoria.media/experience/9-typiv-intelektu-za-govardom-gardnerom-yakyj-u-vashyh-uchniv/>

19. Практичний тест типу інтелекту | Найкращі безкоштовні тести у 2025 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ahaslides.com/uk/blog/intelligence-type-test/>

20. Типи стилів навчання: найповніший посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mentalup.co/blog/types-of-learning-styles>
21. Як теорія множинного інтелекту Гарднера допоможе підвищити мотивацію дитини до засвоєння нових знань [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitanova.com.ua/posts/4772>
22. Множинний інтелект: як зрозуміти свою дитину [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://childdevelop.com.ua/articles/psychology/269/>
23. Презентація "Теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера та її використання у школі" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-teoriya-mnozhinnogo-intelektu-govarda-ardnera-ta-vikoristannya-u-shkoli-215475.html>
24. Як допомагає у навчанні теорія множинного інтелекту? Вебінар Говарда Гарднера та Олега Василевського [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://youtu.be/BQcKt_GqTE
25. 4 Компетентності за видами множинного інтелекту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://jds.multycourse.com.ua/ua/page/21/112>
26. 9 типів інтелекту або Як не розтринькати майбутнє своєї дитини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kulia.com.ua/batkam/8-typiv-intelektu-abo-yak-ne-roztrynkaty-majbutnje-svojeji-dytyny/>
27. Як теорія множинного інтелекту Гарднера допоможе підвищити мотивацію дитини до засвоєння нових знань [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitanova.com.ua/posts/4772-yak-teoriia-mnozhynnoho-intelektu-hardnera-dopomozhe-pidvyshchyty-motyvatsiiu-dytyny-do-zasvoiennia-novykh-znan>
28. Повірити в дитину – як допомагає в навчанні теорія множинного інтелекту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/2018/04/02/poviryty-v-dytynu-yak-dopomagaye-v-navchanni-teoriya-mnozhynnoho-intelektu/>
29. Формування емоційного інтелекту молодших школярів як передумова розвитку успішної особистості [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.school5.pl.sch.in.ua/Files/downloadcenter/Monografiya_2022-453-482.pdf
30. Що таке емоційний інтелект і розвиток емоційної грамотності учнів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://school.study.ua/shho-take-emocijnyj-intelekt-i-rozvytok-emocijnoyi-gramotnosti-uchniv/>
31. Гра як засіб розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках літературного читання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp->

<content/uploads/2025/10/HRA-YAK-ZASIB-ROZVYTKU-EMOTSIYNOHO-INTELEKTU-UCHNIV-POCHATKOVOYI-SHKOLY-NA-UROKAKH-LITERATURNHO-CHYTANNYA.pdf>

32. Розвиток емоційного інтелекту дітей та підлітків: техніки та вправи [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/webinar/rozvytok-emotsiinoho-intelektu-ditei-ta-pidlitkiv-tekhniky-ta-vpravy-1227.html>

33. Емоційний інтелект у школі: модний тренд чи життєва необхідність? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.education.ua/articles/946/>

34. Психологічний практикум для вчителів: методи зниження тривожності й техніки самозаспокоєння [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-rozvitok-emociynogo-intelektu-uchniv-pochatkovih-klasiv-392030.html>